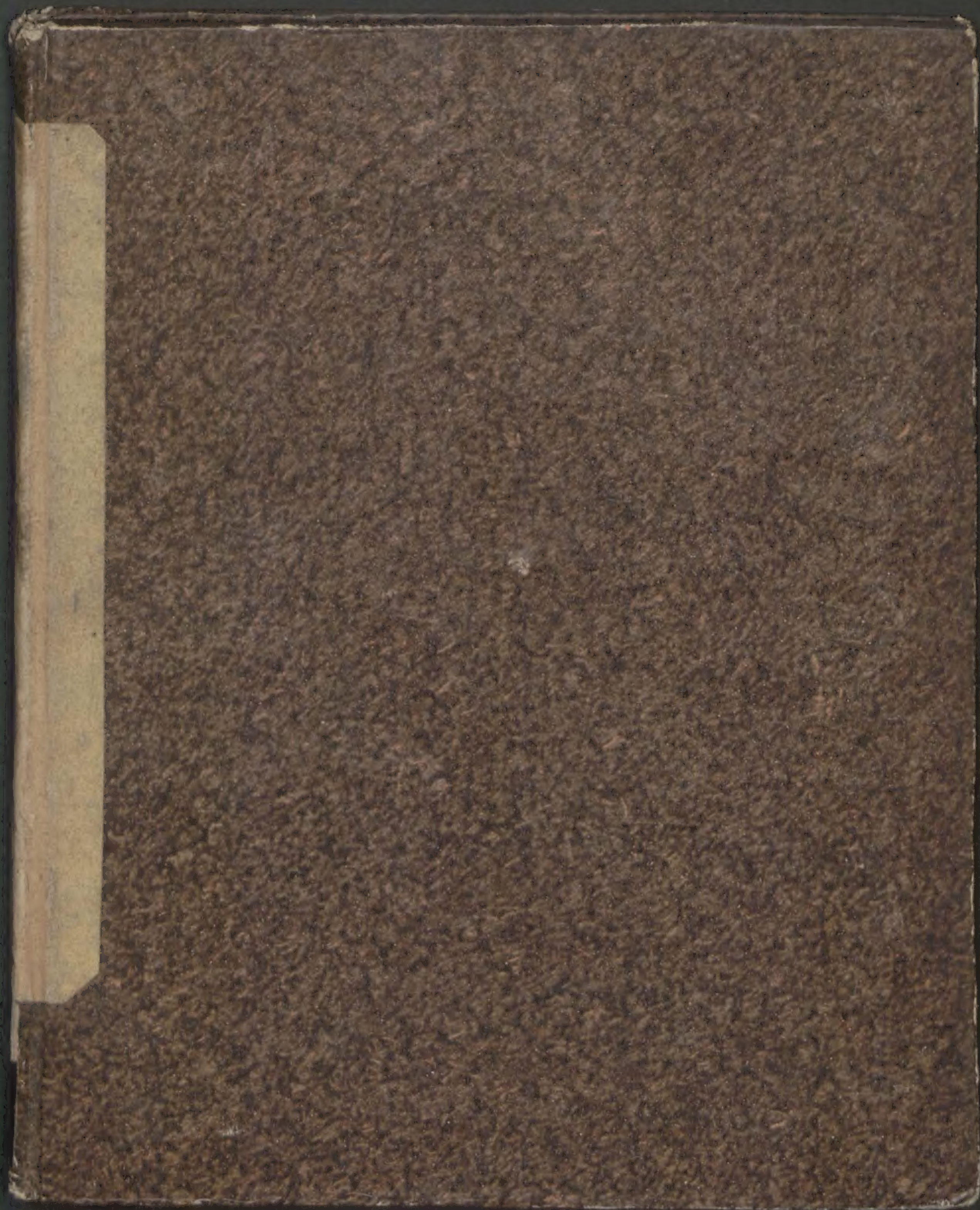
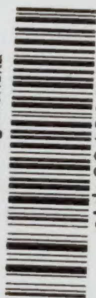

Uf 6668
Biblioteka Jagiellońska
stdr0012006

#

DISSERTATIO ACADEMICA,

HISTORIAM BORGOÆ URBIS NYLANDIÆ,

LEVITER ADUMBRANS:

CUJUS

PARTEM PRIOREM,

Conf. Ampl. Fac. Phil. Aboënsis

Præfide

Mag. HENRICO GABRIELE PORTHAN

Eloq. Prof. Reg. & Ord. R. Acad. Litt. Hum. Hift. & Antiquitt. Membro,

Publico examini fubjiciet

MAGNUS ALOPAEUS,

Wiburgenfis,

In Aud. Maj. die XII. Nov. MDCCXCIV,

Horis a. m. folitis.

ABOÆ, TYPIS FRENCKELLIANIS.

§. I.

Eos qui Nylandiæ oram maritimam hodie incolunt homines, lingva Svecana, quam in propriam ſibi dialectum flectunt, utentes, nec Fennicæ eſſe originis, nec terram, quam jam occupant, antiquitus tenuiſſe, apud omnes in confeſſo eſt. Contra, ut ceteras Fenniæ partes, ita hanc regionem a Lapponibus olim fuiſſe pererratas, multa docent, quæ adhuc ſuperſunt, indicia: quo tempore valde incultam fuiſſe, mores illius populi, præter Rangiferorum curam non niſi venatui & piſcatui dediti, ſatis produnt. Hos Lappones Fenni noſtri, ab oriente huc advenientes, ex tota hodierna Finlandia pedetentim expulerunt, ſedesque ſuas mature in Nylandiæ oris collocarunt, atque agriculturæ & rei pecuariæ ſtudentes, terræ etiam faciem ſenſim mutarunt: donec novi ex Svecia advenæ maximam hujus regionis partem iis eriperent, atque ad interiora Fenniæ loca, incolas, qui tela victorum evaſerant, commigrare cogerent.

Fennos vero, quamdiu oram Nylandiæ & Fenniæ Auſtralis maritimam inſulasque ei objectas habitarent, cum Eſtonibus, genere ſibi conjunctis, qui alterum noſtroque oppoſitum ſinus Fennici littus tenebant, frequens habuiſſe commercium, dubio caret. Ac piraticam etiam his adſociatos exercuiſſe, veri ſimile eſt; quam inprimis & magis proficuam & frequentiorem factam fuiſſe credas, poſtquam mercatura Ruſſos inter atque Wisbyenſes inferiorisque Germaniæ urbes florere uberius cœpiſſet (*). Svecica quoque littora ab hujusmodi piratis ſubinde fuiſſe infeſtaque, haud improbabile putes; cum tot hoſtiles in Svecitam invaſiones a paganis factas memorent antiquæ hiſtoriæ Svecanæ ſcriptores, quorum interdum ſocios Fennos etiam fuiſſe, non modo MESSENIUS aliique recentiores tradunt, ſed etiam Legendæ Sanctorum antiquæ, atque Breviaria, ubi expeditionis Regis *Erici IX* mentio injicitur, confirmant. (**). Quales igitur eorum prædationes, inter cauſſas etiam commode referri poſſunt, cur laudatus nuper Rex *Ericus* bello Fenniam aggrederetur. Expeditionem vero ejus contra Fenniæ auſtralis & hodiernæ Nylandiæ incolas, utpote illius culpæ maxime reos, inprimis fuiſſe ſuſceptam, multa demonſtrant argumenta: quibus barba-

(*). Cfr. PRÆSIDIS *Annotationes ad Chronicon Epiſcop. Finl. Juuſtenianum* p. 48-51.

(**). Vid. l. c. Cfr. etiam Ampl. HALLENBERG *Diſſ. de Nobilibus in Svio-Gothia Litteratis* p. 23 ſqq.

ris facile victis atque fugatis, oram maritimam, ut illos a piraticæ poſtmodum faciendæ opportunitate excluderent, Sveci occuparunt, novisque ſuæ gentis colonis habitandam tradiderunt; quod quin jam ab Erico Rege factum ſit, Hiſtorici noſtri non dubitant. Unde huic Provinciæ nomen *Nylandiæ* (Terræ Novæ) acceſſit. Succeſſu temporis colonia hæc Svecana orientem verſus ſenſim magis extendebatur, & ad flumen usque *Kymmene* porrigebatur. Hinc factum, ut hodieque tota Nylandiæ ora, a Tenalenſi usque parœcia ad dictum fluvium (h. e. tota quæ auſtrum ſpectat ora Fenniæ) a Svecanis habitetur incolis; cum Finlandiæ proprie ſic dictæ non niſi inſulæ (Skären), nec illæ niſi auſtraliores, colonos habeat Svecicos, in continenti autem pauci admodum ejus generis reperiantur. (*) Ad quod tamen conſilium etiam hanc contuliſſe cauſſam putes, quod & pluribus majoribusque inſulis Finlandiæ ora quaſi munita ſit, ita ut continentis incolæ, inſulanis invitis, haud facile navibus mare adire quirent, & ab Eſtonum ſocietate conſiliisque, atque prædæ ditioris illecebris, eſſent remotiores.

Dubio caret, coloniam hancce Svecicam initio parum fuiſſe numeroſam, indeque minus validam; mul-

 ta-

(*) Cfr. *Annotationes ad Chron. Juuſtenianum* p. 52 ſq. not. 22. Negatum tamen haud volumus, aliquanto plures olim fuiſſe colonos Svecicos in terra continente Finlandiæ propriæ collocatos, qui poſtea variis fatis, bellorum maxime calamitatibus diminuti, locum Fennis ex vicinia adfluentibus, conceſſerint.

taque hinc a Fennorum vicinorum, patriis sedibus hostiliter expulsorum, odiis & incursionibus passam fuisse damna. Namque hi, injurias ulturi, cum Tavastis, Careliis aliisque barbaris reliquas Fenniæ regiones habitantibus, atque etiam cum Russis, piraticarum olim expeditionum, nunc odii in novos vicinos advenasque, sociis, ad infestandos Svecos sese conjunxerunt, crebrisque invasionibus novam Svecorum coloniam infestarunt. Mercatores autem Wisbyenses, Lubecenses & Rigenses, passorum olim a piratis damnorum, præ lucro præsente obliti, suamque magis rem, quam Religionis novæque in his oris Ecclesiæ Svecanæ Fennicæque commoda spectantes, hoc eorum studium alebant, arma, equos, navigia aliasque res ad bellum gerendum necessarias (bona hostibus ablata, sine dubio, mercedis loco, vili pretio recipientes) iis suppeditando; quod ex litteris Paparum, cum *Honorii* III. a 1221. tum *Gregorii* IX. a. 1229. & 1230 datis (*), discere possumus. Quæ tamen molimina hostilia hanc, etsi valde afflictam, coloniam prorsus subvertere non potuerunt. Svecorum enim auxilio, ei sine dubio subinde misso adjuta, se defendebat, & paullatim majus majusque cepit incrementum. In qua re promovenda, insignia inprimis fuisse merita Episcopi *Thomæ* comperimus; qui præter litteras ad subtrahenda hostibus novæ Ecclesiæ

(*). Vid. *Annotationes ad Chron. Juust.* p. 106 not. 76, p. 101, p. 102, pag. 179 not. 34. Cfr. a CELSE *Apparat. ad Hist. Sveo-Goth.* Sect. 1, p. 58 n. 16, p. 62 sq. n. 5 & 7.

siæ auxilia spectantes, quas modo tetigimus, alias a Papa *Gregorio* IX impetravit, *quibus sub protectione Apostolicæ sedis & sua, Episcopum, Clerum & populum Finlandensem* recepit, atque *molestatores eorum per censuram Ecclesiasticam compesci* jussit. (*). Quin idem Papa *Militibus* etiam *Christi in Livonia* injunxit (**), ut *in remissionem peccaminum ad provinciam Finlandiæ pro defendenda novella plantatione ad Christi fidem in ea noviter conversorum, contra infideles Ruthenos personaliter accedentes, cum consilio Finlandensis Episcopi, qui assumsit in præmissis partibus negotium fidei ex animo prosequendum, defensioni eorum insisterent viriliter & potenter*: cui tamen mandato Apostolico paruisse non videntur. Quam vero gravibus nova Ecclesia & colonia periculis & cladibus esset exposita, vel inde patet, quod omnis zelus Episcopi, diligentia & providentia, impedire non valeret, quo minus ad evitandam hostium sævitiam fugam ipse capessere, Wisbyamque petere anno 1247 cogeretur. Quod ostendere satis videtur, præsidia & munimenta, quibus se tueri possent, incolis hactenus defuisse (***). Nec tranquillitate atque securitate frui hæc ora potuit, antequam *Thorkillus Canuti* anno 1293, expeditione in Careliam suscepta, maritimaque illius regionis parte occupata, arcem *Wiburgensem* in præsidium & terræ a se subjectæ & ve-

(*). *Annott. ad Chron. Juust.* p. 101 not. 71.
(**) Litt. a. 1232 datis. *Annott. ad Juust*, pag. 102 not. 179 sq.
(***) Cfr. l. c. p. 187.

veteris coloniæ, contra Russos inprimis iisque adjunctos Carelios, conderet. Quo firmo contra inquietos hostes munimento exstructo, otium tandem nacti sunt qui Nylandiam habitarunt, antea multis crebrisque incursionibus identidem infestati. Nullum antea in tota Nylandia fuisse castrum credas; certe nulla ejus rei nostris temporibus supersunt vestigia: uti nec litteræ Papæ *Alexandri* III (datæ Tusculi V. Idus Sept. a. 1164) accurate expensæ demonstrant, illi aliquid de munimentis Fennorum innotuisse.

Colonos autem, qui in Fennia, atque maxime in Nylandia, sedes suas posuerunt, ex *Helsingia* fuisse oriundos, valde probabile videtur; quod vel ex locorum quorundam nominibus concludere fas est (ex. gr. parœciæ *Helsing*, urbis *Helsingfors* &c.), quæ non obscure hanc originem suam produnt? Neque parum roboris huic sententiæ inde accedit, quod in scriptis antiquis Nylandiæ incolæ dicuntur *habitare in jure Helsingonico*; patriæ nimirum suæ legibus & consvetudinibus uti, colonis his concedebatur (*). Quod vero Ducem *Guttormum* hancce coloniam in Fenniam deduxisse narrant Örnhjelm, & ex eo recentiores, inter fabulas merito refertur. Nulla enim alia insignis nisi R. *Erici* & *Thorkilli Canuti* ad Nylandiam expeditio, certo veterum confirmari potest monumentorum suffragio.

§. II.

(*) Cfr. l. c. p. 57, 192 not. 56; p. 230 sq. not. 106; p, 265 sq. not. 168; p. 316 sq. not. 246; p. 358 not. 310.

§ II.

Qua ratione Nylandia post Svecorum adventum fuerit primum gubernata, prorsus ignotum nobis est; valde tamen probabile videtur, nec firmo admodum regimen civile adhuc nixum fuisse fundamento, satisve prudenter institutum ac stabilitum, nec rem militarem optime constitutam; quod vel ex crebris illis funestisque hostium invasionibus, quas supra memoravimus, colligi posse videtur: credas fere, ecclesiasticæ auctoritati soli novos colonos fuisse commissos? Post aedificatam autem arcem Wiburgensem, ejus Præfecto curam etiam Nylandiæ fuisse demandatam, multis demonstrari potest rationibus (*); sufficit commemorasse litteras Regis *Magni*, *Erici* filii, anno 1331 datas, qui-

(*) Occurrit quidem in litteris a. 1327 datis (de quibus mox) mentio *Gerardi*, *Advocati* (h. e. Præfecti) *Nylandiæ*; sed si Wiburgensi ditioni ille simul non præfuit, diu tamen Nylandia peculiari paruisse præfecto non videtur? Anno enim 1331 *Petrus Johannis*, a. 1362 *Suno Haquini*, a. 1373 *Hennechinus Dume*, Præfecti Wiburgenses, Nylandiæ simul præfuerunt. Cfr. Tidn. utgifne af et Sällskap i Åbo, a. 1785. Append. p. 225—230. Exstructo autem postea Castro *Raseburgensi*, quin occidentalior Nylandiæ pars (Raseborgs-Län) hujus arcis paruerit præfecto, nullum est dubium (cfr. l. c. p. 221—224) Supersunt etiam literæ *Beronis Legiferi*, in quibus *Legiferum* ille se appellat *Nylandiæ*; sed per totam tamen Finlandiam jurisdictionem ejus sese extendisse, certum est: *Nylandiæque* appellationem ideo tantum

quibus conventionem ab Epifcopo Aboënfi *Benedicto* cum incolis Advocaciæ (f. Præfecturæ) Wiburgenfis de decimis folvendis initam confirmavit, & ubi Advocacia illa in *Jus* difpefcitur *Karelicum* & *Helfingonicum*(*) (qua pofteriori denominatione Nylandiæ incolas

---

eo loco ufurpaffe videtur, quod in hac provincia, cum illas exararet literas, verfaretur, ibique jus diceret. Cfr. *Annott. ad Chron. Juuften.* p. 192 not 56, & p. 325 not. 258

Alienum forte non fuerit, hoc fimul loco indicare, ex literis vetuftis judicialibus, quarum exempla adhuc fuperfunt, apparere, a. 1351 — 1356 *Vicarium Legiferi* in Nylandia fuiffe *Matthiam Koog* vel *Kogger*, (l. c. p. 325, not. 259), & a. 1380 *Olaum Petri* (*Olof Pederffon, Underlagman i Nyland*); eodemque anno (1380) & 1382 in fupremo Judicio Regio (Räfste-Ting) Borgoæ habito, Regis locum tenuiffe (Konungs dom i wårjo hafwande) *Johannem* (*Jöns*) *Hinteken* vel *Hindteckår*, hominem Germanicæ, ut videtur, nationis. Provinciæ hujus Judices Territoriales ab anno faltem 1415 duos fuiffe, Nylandiæ fcil. *Occidentalis* & *Orientalis* (Wäster-Nyland & Öster-Nyland), ex illorum temporum monumentis difcimus.

(*) Cfr. l. c. p. 230 fq. not. 106. Ratio *Decimas Epifcopales* folvendi quæ tum conftituta fuit, poftea ad tempora usque reformatorum apud nos facrorum, eadem manfit; ita ut incolæ Nylandiæ nullas *Frumenti* decimas, fed earum loco definitum illa conventione *Butyri* pondus (Näbbefkatt-Smör dictum, nempe quotannis *unam marcam butiri de quolibet capite virilis vel muliebris fexus, feptimum fuæ ætatis annum complente*,) Epifcopo folverent. Cfr. l. c. p. 564 not. Quæ res oftendit, majori cura prifcis temporibus rem pecuariam, quam agrariam, in Nylandia fuiffe cultam.

colas olim fignificari fveviffe, fupra monuimus). Atque ex eo tempore conftitutio & conditio Nylandiæ melior fuit reddita; ejusque incolæ ab hoftium invafionibus magis fecuri, victum cultumque fibi comparandi varia fenfim confilia arripuerunt. Tum temporis etiam mercaturam ad oftia fluminum Nylandiæ cum mercatoribus Germanicis & Livonicis exerceri coepiffe, probabile eft. Certe jam ante terram noftram a Svecis occupatam, commercium quoddam inter mercatores hofce Fennosque interceffiffe, literæ Papales fupra memoratæ indicant, quibus prohibita hæc fuit mercatura; Fennis vero expulfis, Mercatores navigationem fuam ad portus Fennicos plane deferuiffe, non eft cur credamus.

Fieri igitur non potuit, quin plures ex Nylandiæ incolis, qui de ifta mercatura lucrum haurire cuperent, ad oftia fluminum pedetentim fe conferrent, mercesque ex interioribus regionis partibus fecum portarent, quo merces alias his terris non indigenas, illis redimerent, partimque fuis rurfus popularibus cum lucro venderent. Loca autem, ubi fedes fuas ponerent, (prope oftia fluviorum), re ipfa monente, elegerunt, quo promtiorem commodioremque five cum exteris five cum fuis hominibus mercaturam exercere poffent. Ad quod confilium alia quoque ratio acceffit; nempe quod pifcaturæ commoditas, iis temporibus uberrimæ (antequam & pifcatorum aucta multitudo atque diligentia, & aquæ in fluviorum oftiis

pro

profundităs, quæ copiam piſcium allexerat, per limum quotannis devectum relictumque, decreſcens, ut alias ſupervenientes cauſſas omittamus, hoc lucrum diminuiſſet), homines in hæc eadem loca congregavit. Ut vero conſtantius commodiusque eſſet illud cum mercatoribus exteris civibusque commercium, deinde ſenſim *Urbes* in hujusmodi locis enatæ conditæque ſunt; quo modo in Nylandia noſtra urbes *Borgoam* & *Helſingforſiam* exordium cepiſſe, novimus: de quarum illa, (ætate huic ſuperiore) ejusque fatis, quantum quidem ob monumentorum antiquiorum defectum præſtare nobis licet, paucis agere jam conſtituimus; ſperantes fore ut L. C. juveniles noſtros conatus, hiſtoriæ illuſtrandæ urbis patriæ dicatos, mitiori perſtringat cenſura.

§ III.

Diu vero antequam *Borgoæ* urbs ædificari cœpiſſet, Parœciam eodem hoc nomine appellatam floruiſſe, Templo ſuo fuiſſe inſtructam, & ſuos habuiſſe Curatos ſ. Paſtores, extra dubium eſt: quam in antiquiſſimis Nylandiæ, imo totius Finlandiæ merito eſſe adnumerandam, ſimul conſtat. Anno enim jam 1327 mentio ejus Curati qui fui *Henrici* in vetuſtis monumentis injicitur(*). Ad hancce parœciam tota olim pertinebat terra, quæ poſtea nomine venit *Territorii Borgoënſis*, ac præter qi asdam alias hodiernas eccleſias,

*) Dignæ quæ hic legantur ſequentes Literæ, rem demonſtrantes, pluribus ex rationibus videntur; quare eas, ex *Regiſtro Eccleſiæ Aboënſis* in R. Bibliotheca Stockholm aſſervato deſcriptas, apponendas judicavimus: "Omnibus "preſens ſcriptum cernentibus *Andreas*, frater *Symonis dicti Flaxôghæ*, ſalutem in Domino ſempiternam. Tenore "preſencium conſtare volo evidenter, me viro diſcreto Do-"mino *Henrico*, *Curato in Borga*, tam ex parte fratris mei "*Karoli*, quam ex parte mei, predia noſtra in *Stensbôlâ* "pro pleno precio vendidiſſe, & idem precium ab eodem "*Henrico* totaliter ſubleuaſſe, cum omnibus ſuis pertinen-"ciis & adjacenciis quibuscunque, preſentibus viris fide "dignis *Domino Karolo Neskonungzſon*, *Capitaneo Finlan-"denſi*, *Karolo Harokſon* (an *Haraldſon?*), *Petro Poſtoll Ad-"vocato Tavaſtie*, *Gerardo Advocato Nylandie*, *Biorno "Legifero*, Henrico Wman, Johanne Galnü, ceterisque aliis "quam pluribus fide dignis: Quorum ſigillo preſentem peto "literam roborari, quia ſigillum perſonale non vllum habeo. "Datum & actum anno Domini MCCCXX ſeptimo, in Do-"minica Letare." (l. c. Fol. 145). Aliis literis a. 1332, partim a teſtibus quibusdam *die Julianæ Virginis* (16 Febr.), partim a *Berone*, *Legifero partium Orientalium Finlandiæ*, *Dominica Trinitatis*, partim a. 1333 a *Karolo Näskonunxſon*, *Milite*, datis, (in quibus mentio etiam fit *Laurencii*, *Advocati Tavaſtie*), idem *Henricus* vocatur *Curatus in Kecbala* (*Keckalum*, & *Dominus Hinzo Rector Eccleſie Kyckalum*) h. e. *Kiikala*: quo itaque translatum fuiſſe, patet, (quæque Eccleſia tum ſine dubio vicinas parœcias hodiernas, *Lojo*, *Wihtis* &c. complectebatur?). Biennio autem poſt, a. 1335, aliis literis ab *Arengiſlone Andrisſon*, *Advocato Aboënſi*, qui *Dominum Karolum* (Näskonungsſon) *Militem*, vocat *anteceſſorem ſuum*, idem *Henricus* audit *Dominus Henricus in Haw* (*Haubo*); & rurſus

ſias, Capellas habuit ſibi adnexas (parœcias hodie peculiares) *Perno*, quæ ambitu ſuo Eccleſias etiam *E-li-*

aliis literis a. 1337 a *Laurentio Petârsſon*, *Advocato Aboënſi*, datis, appellatur *Dominus Henricus*, *nunc Curatus in Saw* (*Sagu*); ita ut ſæpe ſtationem mutaverit neceſſe ſit, niſi alterutro loco nomen Eccleſiæ vitioſe ſcriptum ſit? Vid. cit. *Reg. Eccleſ. Ab.* Fol. 146. Ab hoc autem diverſus fuiſſe alius videtur *Dominus Henricus de Borga*, quem a. 1340 ut ejusdem Eccleſiæ Paſtorem in ſequentibus commemorari litteris videmus, etiam illis exſcriptu non indignis: "Noverint univerſi, quod ego Johannes in Stensböle reco-"gnoſco me leuaſſe a venerabili in Chriſto patre, Domino "*Hemingo*, permiſſione Diuina Epiſcopo Aboenſi, illas LX "marcas denariorum, in quibus predeceſſor ſuus Dominus "B. (*Benedictus*) bone memorie condam Epiſcopus Aboenſis, "patri meo tenebatur obligatus, pro quibus eundem Domi-"num meum H. (*Hemmingum*) tam ex parte mea quam fra-"tris mei, liberum reddo & quitatum. Preterea *recognoſco* "*me debere ſibi dare quolibet anno XX marcas denario-*"*rum Sveuorum nunc currencium, vel earum valorem in* "*pecoribus & butyro, ſeu aliis rebus, prout ſolent recipe-*"*re mercatores, de exaccione in parrochia Borga & ca-*"*pellis ſibi annexis.* Ac eciam (excidiſſe hic quædam ver-"ba, palam eſt?) virorum Dominorum *Henrici de Borga*, "Ærwaſti in Kirkiſlät, Nicolai Vellus & Pauli de Tenala, "quia proprium ſigillum non habeo, preſentibus ſunt ap-"penſa. Datum in Kirkiſlät anno D:ni MCCCXL, feria 2:da "poſt Dominicam Reminiſcere." Ibid. fol. 146 ſq. Confirmant hæ literæ ea quæ nuper ſignificavimus, rei pecuariæ horum locorum incolas maxime ſtuduiſſe, & mercaturam quandam hic jam tum factam fuiſſe; ſimulque docent, Capellas quasdam (ſine dubio *Perno* & *Sibbo*, de quibus mox) eccle-

imå(forte?) & *Pyttis* complectebatur, & *Sibbo*, ad quam Parœciæ quoque hodiernæ *Thusby* & *Helſing* pertinuiſſe videntur(*). Ob paucos namque incolas, in terra parum adhuc exculta, nonniſi ſenſim Templa erigi & Paſtores iis præfici proprii poterant.

Celebritatem vero inprimis nacta eſt Eccleſia hæc Borgoënſis, poſtquam Rex *Magnus Erici* a. 1351 Abbatem & Fratres Monaſterii *Padis* in Eſtonia, (Ciſtercienſis ordinis), *Jure Patronatus* in eandem Eccleſiam donaſſet: quæ ejus liberalitas, cum materiam deinde liti diuturnæ inter Præfectos illius Monaſterii & Epiſcopos Aboënſes agitatæ, dediſſet, animum Scriptorum fere omnium qui Hiſtoriam Svecanam illorum temporum narrarunt, ad ſe convertit(**). Quoniam vero alio loco ex inſtituto hæc res explicata eſt, (***) nobis fuſius illam hic exponere haud eſt neceſſe. De

ſtatu

ſiæ Borgoënſi jam tum fuiſſe adnexas, & ex hac parœcia Præſuli Aboënſi, Decimarum Epiſcopalium loco rediiſſe XX marcas denariorum (harum 5, verſus finem ſeculi ejusdem, libræ argenti puri, en mark lödig, in his oris adhuc reſpondebant). Videtur Johannes iſte de Stensböle redemiſſe ab Epiſcopo, pro definita illa ſumma pecuniæ, decimas Epiſcopales (Räbbe= ſkatt= Smör) Eccleſiæ Borgoënſis.

(*) Cfr. *Annott. ad Chron Juuſt.* p. 307.

(**) Cfr. præter MESSENIUM, VON DALIN *Svea Rikes Hiſt.* II Del. 13 Cap 2, §. p. 305, & LAGERBRING *Svea Rikes Hiſt.* III. D. 6 C. 25 §. 413 ſq.

(***) Vid. Tidningar utg. af et Sällſkap i Åbo a. 1785 Append. p. 94—111. Cfr *Annott. ad Chron. Juuſt.* p. 305—11, p. 404 & p. 488 ſq.

ſtatu tamen atque conditione hujus Eccleſiæ, quæ ex monumentis hanc litem attingentibus diſcere licet, paucis commemorare placet.

§. IV.

Inde igitur edocemur, Conventum Padiſenſem beneficio Regis non modo jus Curatum hujus Eccleſiæ præſentandi & nominandi accepiſſe, ſed etiam accedente conſenſu Epiſcopi Aboënſis (*), poteſtatem omnes reditus paſtorales ex hac Eccleſia provenientes Monaſterio ſuo vindicandi (**); hac tantum conditione adjecta, ut majores æquo et ſolito a parrochianis reditus non exigerent, & ut aliquem ex fratribus illuc mitterent, qui munere Curati fungeretur: quales igitur *Vicarios* ſive *Capellanos* peregrinos pro lubitu Conventus miſſos, revocatos & mutatos, quamdiu Pa-

(*) Quem conſenſum Rex aliter ſibi comparare non potuit, quam ut novos duos in Eccleſia Aboënſi Canonicatus inſtitueret; quibus fundandis prædia Regia in *Teſſiö* (Parœciæ hodiernæ *Pyttis*) & quædam alia dicare Eccleſiæque Cathedrali donare neceſſe habuit.

(**) *Omnia jura temporalia* hujus *Eccleſiæ*, quæ Padiſenſibus collata fuiſſe dicuntur, huc ſpectabant: nec aliud ſignificabant verba Regis, *quod Abbas & Conventus Eccleſiam ex nunc pro ſuis utilitatibus, regant, ordinent & diſponant.* Conceſſum præterea illis fuit, jus in *piſcarias* (fiſkerierne) *ad fundum presbiterialem ibidem pertinentes.*

Padiſenſes jure ſibi conceſſo fruebantur, ſacris hic præfuiſſe, reperimus (*). Poſtquam vero R. *Alberti* nomine prædia in *Teſſiö* Eccleſiæ Cathedrali fuiſſent ademtæ, adeoque conditio a parte Regis revocata, Epiſcopus

(*) Utramque conditionem exprimunt literæ regiæ, addentes primo hæc verba: *proviſo quod idem Abbas & fratres parochianos ad nova & majora onera non adſtringant, quam aliis Curatis facere conſueverant*; deinde hæc habentes: *transferentes in ipſos plenam auctoritatem confratres ſuos perſonas ydoneas, cum & quociens opus fuerit, ſalvo ſemper jure dyoceſani ibidem, preſentandi, inſtituendi, ac de prefata eccleſia, ſicut juris fuerit, faciendi*; ſive ut in literis confirmatoriis R. *Erici* (*Magni* filii) verba ſonant: *ita quod de eccleſia predicta ſecundum voluntatis ſuæ libitum futuris temporibus libere valeant ordinare, dum tamen eccleſia predicta & capellæ ſuis debitis officiis non fraudentur.* Hæc erant *jura ſpiritualia* eis conceſſa, tota nempe cura Paſtoralis & officia juraque ſacerdotalia. De *juribus Epiſcopi*, ſive inſpectionis; ſive decimarum epiſcopalium percipiendarum, quod ſuſpicabatur Præſes *Annot. ad Cron. Juuſten.* p. 308 ſq. not. 235 (ubi p. 309 not. l. 7 vox *Epiſcopalia* pro *temporalia* per mendum irrepſit), nihil unquam fuiſſe remiſſum aut diminutum, nunc cenſet. Cæterum Padiſenſes & ſtatim jus ſibi traditum arripiebant, & eccleſiam per vicarios ſuos adminiſtrare non negligebant. Qua de re Abbas Conradus in literis ad Epiſcopum Aboënſem (*Magnum*) datis (circa a. 1418), ſcribit: "Quod ſi quis dixerit, nos "corporalem & realem poſſeſſionem non habuiſſe, contrari"um patet, cum manifeſtum ſit, prefatam eccleſiam & Capel"las, a tempore graciæ nobis factæ, *per fratres noſtros ſuc"ceſſores ſive ſuccedentes fere rectas, & noviſſime per quen-*

pus ſuam quoque conceſſionem revocans, jus Padiſenſibus a ſe additum abſtulit, & Beneficium aliis dedit, parte tamen fortaſſe ejus aliqua iis relicta? (*). Succeſſor autem ſuus (ſecundus) *Johannes Petri*, totum jus ſuum illis ademiſſe dicitur, & proprium paſtorem Borgoënſibus dediſſe, ita ut Padiſenſes nonniſi poſt multos annos ab Epiſcopo *Johanne Weſtfal*, idque per interceſſionem potentis illius Drotzeti *Bo Jönsſon*, illud, nec tamen integrum, recuperarent. (**). Quod tandem poſt novas lites ſibi ſubinde, ac maxi-

"*dam fratrem noſtrum Nicolaum Boltbe defunctum nomi-* "*ne, rectam, & in eadem tumulatum*".

(*) In Teſtimonio fratris *Thorneri Andreæ*, Monachi Vadſtenenſis; fervente inter Epiſcopum Aboënſem & Padiſenſes lite edito, dicitur, Epiſc. *Hemmingum collationem & unionem* (Eccleſiarum Borgo, Sibbo & Perno) *Abbati & Conventui per eum factas caſſaſſe, irritaſſe & modo ſimili revocaſſe, & dimiſſo eis duntaxat jure Patronatus ſeu præſentationis, eccleſiam Borgaa cum capella Sibba venerabili viro Domino Olavo Jacobi de Ulsby, tunc ſeniori & potiori Canonico Aboënſi, Capellam vero Perna Domino Andreæ dicto de Perna, auctoritate ordinaria contuliſſe, eis curam & adminiſtrationem in ſpiritualibus & temporalibus aſſignando.* Quo facto, neque ipſum jus Patronatus Padiſenſibus illibatum reliquiſſe, videri queat? Niſi ad interim, aut quia Padiſenſes nullum Curatum præſentaverant, adeoque jure ſuo legitime uſi non fuerant, hoc feciſſe videri voluit?

(**) Idem *Thornerus Andreæ* dixit: "*Mortuo—Hemmingo*— "*ſucceſſor ejus immediatus* (nempe Epiſcopus *Henricus*, morte "præventus, ad muneris adminiſtrationem non pervenerat)—

maxime ab Epiſcopo *Magno* Tavaſt motas, huic atque

que

"*Johannes Petri* - - - omnia jura Eccleſiarum, tam in tempo-"ralibus quam in ſpiritualibus revocavit, Abbati & Conven-"tui de Pades nullo penitus reſervato, conferens ipſam Eccle-"ſiam Borga cum dictis ſuis capellis cuidam Domino *Johan-*"*ni Amberni* dicto *Gram, qui easdem eccleſiam & Capel-*"*las per XII annos, vel quaſi, continue rexit* & poſſedit "pacifice & quiete, *ſine omni ſolutione ſeu annua penſione dictis* "*Abbati & Conventui - - - facienda.* Mortuo autem dicto - - "*Johanne Petri* - - ſuperveniens Dominus *Johannes* dictus "*Weſtfal*; - - *ad importunas inſtantias Boecii Joansſon*, "*tunc Dapiferi Seveciæ*, de mera gratia predicta jura - - "Abbati & Conventui de Pades reſtituit, donec ea ipſe vel "ſucceſſor ejus duceret revocanda, transferens dictum Do-"minum *Johannem Amberni* de ipſa Eccleſia Borgha ad ec-"cleſiam curatam *Hattula* in Tavaſtia". - - Confirmantur hæc literis Abbatum Padiſenſium *Nicolai & Tidemanni*; quorum ille ad Epiſcopum *Hemmingum* ſcribens, queritur hunc *Vicarium ſeu Capellanum* Padiſenſium *de ſæpe dicta* eccleſia amoviſſe, & contendiſſe eos *ultra quam decet & decuit huc usque de eccleſia Borga nec non capellis ibidem ſuſtuliſſe, cum tamen eum non lateret quod a Capellano prædictæ eccleſiæ & capellis præfecto L Marcæ Seveciæ annuatim* iis *perpetue deberent procurari; ex quibus tamen, Deo teſte & propria conſcientia, XXX marcas Seveciæ tantum ſuſtuliſſent.* Abbas autem *Tidemannus* (ad Epiſc. *Magnum*) ſcribit, *Hemingum eccleſiæ - - Borgha et annexarum capellarum jura ſacerdotalia ex mera gratia* iis *conceſſiſſe, quam conceſſionem - - ad dies ſuos inconcuſſam tenuit* (hoc non usquequaque verum, callide eſſe ſcriptum, facile patet) *ſub certo tamen cenſu limitatam: quem cenſum ſui ſuc-*

cessores - - - temporibus suis generose iis *favebant, tamen non avaritiæ vitio, sed caristiarum ingruentia minorato* (leg. *minoratum*). Etiam hæc magis callide & dissimulanter, quam per omnia vere, scripta esse, apparet. Quæ tamen, cum superioribus collata, satis docent, Episc. *Hemmingum* ita ecclesiæ nostræ possessionem Padisensibus ademisse, ut certam tamen partem redituum pastoralium (*censum*), cujus summam hodie ignoramus, iis quotannis pendendam, tandem relinqueret: qua Episc. *Johannes Petri* eos privavit penitus, sed quam successores sui, non tamen integram, sed rursus imminutam, iis restituerunt. Reliquam autem redituum pastoralium partem, beneficii loco, aliquibus suæ Diœceseos Clericis hos Episcopos tribuisse credas; sed curam spiritualem Padisensium vicariis permisisse? Cumque Abbas *Conradus Magnum* Episc. roget, ut Conventui permittat *saltem butiri perceptione gaudere*; liquet hanc redituum partem eos in primis sibi vindicasse. Ac cum frater *Thornerus* testetur, ex quo Episc *Johannes Petri* ecclesiam Padisensibus ereptam *Johanni Gram* administrandam tribuisset, hunc per 12 circiter annos ei præfuisse, circa a. demum 1381 Padisenses ejus curam recepisse sequitur: quam curam *Jacobum Olai* & *Andream de Perno* non diu agere potuisse, facile videbit, qui meminerit prædia in *Tessiö* ante a. 1364 aut 1365 R. *Alberti* nomine revocari non potuisse, ac *Hemmingum* tamen ante obitum suum (a. 1365 - 1367), Monachis placatum, partem saltim juris sui iis restituisse. Quantum lucri ex jure suo Conventui redierit, e literis patet Abbatis *Nicolai* nuper laudatis; nisi eum etiam illud, sancta sua asseveratione posthabita, dissimulasse credas? *Magno* Episcopo, qui verum jus nullum Padisensibus superesse (utpote prædiorum Tessiöensium revocatione exstinctum), sed ex mera sedis Aboënsis gratia ecclesiam nostram eos tenere censeret, indigna res visa fuit, ut sua dioecesis Monachis

que sedi suæ pro Centum Nobulis Anglicanis (*) a. 1429 vendiderunt. A quo tempore hæc ecclesia cum sæpe dictis suis capellis, ad sacrorum usque apud nos reformationem, ita fuisse Ecclesiæ Cathedrali Aboënsi annexa videtur, ut vel per Vicarios, vel per Curatos ei quodammodo tributarios, administraretur; tributum autem quod hi penderent, ad *Missæ* illius quæ *Auroræ* vocabatur canendæ institutum in Templo Cathedrali sustentandum, impenderetur(**).

peregrinis esset quasi tributaria, & cum suorum clericorum non pauci beneficio egerent, hoc lucrum Estonibus temere accresceret; licet igitur primum exorari se passus, antecessorum suorum facilitatem imitaretur, mox tamen pecuniam a R. *Erico* (Pomerano) & Reg. *Margareta* Ecclesiæ Cathedrali donatam, ad prætensum & tam diu litigiosum jus a Padisensibus tandem redimendum & amice acquirendum, impendit. Cfr. *Annott. ad Chron. Juust.* p. 404. not. 358. & **Tidn. utg. af et Sällskap i Åbo** l. c. p. 109 sqq.

(*) Quorum quisque eo tempore 4 marcis respondebat Svecicis, ejus valoris ut earum 9 libram argenti puri æquarent: pro qua pecunia piscaturam Salmonum in amni Hellingensi, simul ab iis, Ecclesiæ Cathedrali acquisivit.

(**) Expresse de Episcopo *Magno Olai* scribit JUUSTEN (*Chron. Episcopor. Finland.* p. 21 Ed. Præsidis): "Jus Patronatus "quod habebant fratres Monasterii Padensis in Livonia ad "Ecclesias Borgo, Sibbo & Perno, per ipsius industriam ob- "tinent Aboënses (h. e. Ecclesia Cathedralis Aboënsis). *Ex*

§. V.

In his tot literis, quæ famoſam illam de jure Patronatus in Eccleſiam noſtram, attingunt litem, nulla omnino fit *Urbis* Borgoënſis mentio: unde colligas, nullam hic eo tempore urbem adhuc exſtitiſſe? Sed anno tamen 1346 jam conditam fuiſſe, ex relatione Senatus Urbici Borgoënſis, dicitur in Litteris Regis Caroli XI ad Gubernatorem Nylandiæ a. 1698 d. 2 Decembris datis, quarum exemplum in Libro Monumentorum ejusd. Senatus *(Borgå Magiſtrats Svartbok)* p. 44 ſq. ſervatur (quarumque meminit etiam Palmsköld *(Collection. N:o XIV, Topograph. T. LX. p. 71)*, ubi verba audiunt: "Borgmå-

"*earundem etiam Eccleſiarum cenſibus prima Miſſa, quæ "quotidie in Aurora in Eccleſia Aboënſi dicitur, perpetu-"ata eſt*". Cfr. *Annott.* ad eundem p. 404. not 358. Hujus igitur generis Curatus vicarius aut tributarius fuerit oportet *Laurentius Ingemundi* (Laurens Ingimundsſon, qui a. 1436 vocat ſe *Kirkio preſtber* i Borgha, cum a. 1431 ſeſe vocaſſet *Kirkiopreſtber i Halicko*, unde ſeſe illic translatum fuiſſe ſignificat, cujusque frater *Olaus Ingemundi*, *Armiger* (*a Vapn*) ibidem audit. *Regiſtr. Eccleſ. Ab.* Fol. 201 & 252. Ac interim eccleſiam *Perno*, proprium Paſtorem, licet eidem oneri ſubjectum, eodem circiter tempore accepiſſe, adeoque a Borgoënſi fuiſſe ſeparatam, reperimus: quare a. 1442 mentio fit *D:ni Laurentii Skytte, Curati* (Kirkioberre), *in Perna. Reg. Eccleſ. Ab.* fol. 149.

"måſtare och Råd, ſamt Borgerſkapet i Borgå Stadh "ſig deröfver beſvårat, at - - - oachtadt att oſtabe-"målte *Stad ifrån deſſ förſta fundation a. 1346* altydh "och in till denna tiden har varit lyka dehlachtig "med Sochnen i ſamma Kyrkia" &c. Unde autem hanc illi notitiam hauſerint, aut quibus argumentis veritatem aſſerti ſui probare valuerint? penitus nos latet: adeoque parum huic aſſerto fidere audemus. Verum antequam a Padiſenſibus jus ſuum redimeretur, vere tamen Urbem hic fuiſſe, ſuis & *Conſulibus* & *Senatoribus* jam inſtructam, ex litteris liquet eorundem a. 1424 datis, quas hanc ob cauſam ex *Regiſt. Eccleſ. Aboënſis* (fol. 133) deſcriptas, ſubjungimus: "Allom thôm thetta breff höra eller ſee, kungörum *vi "Borgameſtare oc Radmen j Borgha met theſſo wara nær-"warande opno brefue, at areno æpter Gudz byrd "MCDXXIIII°, Toorsdagen næſt fore faſtaganx ſun-"nadagh, kændes for oos* huſtrv Criſtin Pedersdotter, "Biorn Saluesſons huſtrv, at hanne bonde, ſom tha "hardelica kranker laagh, oc hon, met ſamtykkio oc go-"dan vilia giord hafdo Jorda ſcipte met Domproa-"ſten oc Capitulit j Abo a Domkirkionne wegna, j "ſwa matto, at the haffdo ſat ok wplatit met allom "ræth Domkirkionne j Abo all thera godz j Saw ſokn "liggiande, ſwa ſom ær Lolas, Odekulla, Kurkiſala "oc Padaſa, met allom tillaghum, engo wndantagno "oc ſkildo, vthan hwſum, for huilkom the ſkulu en "förnöghæs, oc Padhaſa godz, ſom hwſtrv Ger-

trudh

"trudh Lôkanæs enkia var pantſætt fôr L marc ſwen-"ſka j Aboes mynt, ſkall for:da Domkirkia åter-"lôſa, ok ena engh aff Haquon Diegn, ſom war pant-"ſæt fôr fyra marc ſwenſka: ok for:da Biorn ok "hans hwſtrv Criſtin ſkulu hafua ok beholda all the "godz Domkirkian aatte i Borgha ſokn, ſom æru "Skinnareby, Stensbôla, Böla och Metha, met al-"lom tillagom, engo wndantagno ok ſkildo, vtan hu-"ſum, ſom landboen tilhôra; oc for thy for:da Biorn "for ſinom krankdom, oc huſtrv Criſtin for annor "lagha forfall, kundo ey ſiælffue til Saw fara, ther "godzen liggia, befælto the fullelika met alla makt "ſinom maagh, Peder Hoornhws, at fara til Saw, oc "ther ſköta oc ſkiæla æpter landzlaghum for:da godz "aa thera wegna Domkirkionne i Abo til æwinnelika "ægho; ok hwat han gör aff wara wegna j theſſom "forſcrifnom ærandom, thet wiljom wiſtadhukt ok faſt "halla, likærwis ſom wi thet ſiælue giort hafdom. "Thil mera wiſſo oc witnisbyrdh theſſa forſcriffna "ſtykkæ, hængiom wi waart Stadzens Incigle for "thetta breff, ſom Scriffuat ær aar dagh ok Stadh "forſkriffnom.

DISSERTATIO ACADEMICA,

HISTORIAM BORGOÆ URBIS NYLANDIÆ,

LEVITER ADUMBRANS:

CUJUS

PARTEM POSTERIOREM,

Conſ. Ampl. Fac. Phil. Aboënſis,

PRÆSIDE

Mag. HENRICO GABRIELE PORTHAN,

Eloq. Prof. Reg. & Ord. R. Acad. Litt. Hum. Hiſt. & Antiquitt. Membro,

Pro Gradu

Publico Examini ſubmittit

MAGNUS ALOPAEUS,

Wiburgenſis,

In Auditorio Majori die XVI Maji MDCCXCV,

Horis a. m. ſolitis.

ABOÆ,

Typis FRENCKELLIANIS.

THESES.

Thes. I. Certum quidem est, boni quid ex malis factis posse evenire; qui vero malum se facere perhibet, ut aliquid commodi inde profluat, stultitiæ non minus quam pravitatis notam meretur.

Thes. II. Quam sæpe veteres sententiæ, aliis verbis propositæ, pro novis veritatibus venditentur, vel controversias antiquiores recentioresque de principiis moralitatis diligentius considerantem, fugere potest neminem.

Thes. III. Qui omnes, quotquot ex amore sui officiorum originem repetunt, religionis & animi generosi officia tollere criminantur, obtuse non minus quam inique judicant.

Thes. IV. Bene *Seneca:* non potest, inquit quisquam beate degere, qui se tantum intuetur, qui omnia ad suas utilitates convertit: alteri vivas oportet, si vis tibi vivere.

Thes. V. Non male dicitur, eam Regiminis formam esse optimam, quæ optime administratur.

Thes. VI. Religionem Christianam Civitati noxiam qui criminantur, non qualem Auctor ejus ac S. Scriptura exhibent, sed quomodo vel a Fanaticis vel Hierachiæ Pontificiæ defensoribus deformata fuit, illam intuentur.

§. VI.

Circa initium igitur Seculi XV urbis nostræ origines quæri debere, non improbabile videtur? Quo fere tempore templum quoque ejus hodiernum fuisse exstructum, ferunt (*a*). Nomen autem nova urbs idem retinuit, quod jam antea parœciæ adhæserat; cujus nominis caussam accurate definire non valemus (*b*). Tenuia urbis initia fuisse, utpote sensim sine

A dubio

(*a*) In veteri Inventario (*Inventarii-Book*) Ecclesiarum Borgoënsium, legitur, (qua fide, ignoramus): *An.* 1414, *sub Episcopo Olao Magni* (leg. *Magno Olavi*) *exstructum esse Templum Borgoënsium, tradit notatio majorum.* Alia traditio, eundem annum prodens, addit *Sancto Enevaldo* fuisse dedicatum (a cujus nomine appellari, inscriptio etiam docet in pariete, supra fores Templi maximos, post illud a. 1729 reparatum Germanice adpicta); sed talem Sanctum Historia nostra ignorat? In literis autem a. 1722 die 6. Dec. datis, asserit Dn. *Cleve*, Lector olim Gymnasii Borgoënsis, in veteri libro Historico Ecclesiæ Borgoënsis (*Borgå Kyrkas Historie-Bok*), qui jam periit, annotatum fuisse, Templum Ecclesiæ lapideum a. 1418 esse ædificatum. Adeo ut res non sit certissima.

(*b*) Conspiciuntur quidem hodie vestigia munimenti (Skans vel Redoute) non procul ab urbe, versus septentrionem, in orientali ripa amnis illam præterfluentis olim siti,

dubio ortæ, facile patet. Privilegia iis antiquiora, quæ in libro Privilegiorum Senatus Urbici Borgoënsis servata, a Rege *Gustavo* I (die 3 (c) Dec. a. 1546) data

quod Castrum (Borgen) hodieque dicitur, unde etiam collis fundo Presbyteriali adjacens, *collis castrensis* (Borg-Backen) audit. Sed hoc opus recentioris esse temporis, res ipsa docet: adeo ut parœcia nomen inde habere olim non potuerit; nisi aliud antiquius eodem loco fuisse, existimes? Intra duas fossas & duplicem aggerem (Jord-wall) planities est, ubi foveæ apparent, quas servando pulveri pyrio inserviisse (Krut-källare) credas? Non est autem improbabile, colonos Svecicos, post occupatam Nylandiam, munimenta quædam contra ejectos Fennos, & maxime contra Piratas ethnicos, oram hanc a Russis adjutos acriter infestantes, in primis ad ostia amnium erexisse: eorumque præcipuum aliquod, parœciæ nostræ nomen olim dedisse? Quod & alia nomina ex talibus castris nata, hodieque in hac terra obvia, confirmant. Sic habetur intra eandem hanc Parœciam Capella & ecclesia *Borgnäs* (Promontorium Castrense) ad alterum s. occidentaliorem amnem (*Mentzelensem* dictum, Mentzelä ån): ac quamvis nulla hodie vestigia castri alicujus ad eum occurrant, tamen versus euro-boream a templo, fossæ cujusdam reliquiæ superesse dicuntur. Similiter in Parœcia *Sibbo* pagus habetur nomine *Borgby* (pagus castrensis), in cujus vicinia vestigia munimenti antiqui (Borg, s. Redoute?) itidem supersunt: cui rei suffragatur etiam Fennica ejusdem pagi appellatio. *Linnan-peldo* (ager castrensis).

(c) In *Collectione Palmskøldiana* (in Bibliotheca Acad. Upsaliensis servata) ubi Literæ Borgoam attingentes No. XIV Topogr. T. LX. p. 53-84. habentur, die 4 ejusdem mensis data dicuntur.

data esse reperiuntur, invenire non potuimus; quorum exemplar infra adponimus (*d*). Sed non multo post hæc accepta Privilegia, urbs nostra prope interitum erat.

(*d*) Titulus iis præfixus hujusmodi jam legitur: *Öpet Permenz breff och Privilegie, för Borgo Stad i Nyland, att the måge föhre uth the wharur, som icke förbudne äre, och segle til Stockholm med the förbudne wharur; Ithem förswarelse breff. Dat. den* 3. *Decemb. An.* 1546.

"Wi Gustaf med Gudz nåde &c. Göre wetterligit, att wij
,,aff wår synnerlig gunst och nådhe, hafue taget och anam-
,,met, som wij och nu med thette wårt öpne breff tage och
,,anamme thesse wåre trogne Undersåter, Borgmästere, Rådh
,,och Menigheten som bygge och boo i wår Köpstad Borgo
,,(Palmsk. addit: i *Nyland*), uthi wårt konglige hegn, wernn,
,,fridh, förswar och beskyddan, och enkanneligе til at hägne
,,fredhe och beskydde them, theres hustrur, barn, legefolk,
,,godz och ägodelar, rörligit och orörligit för alt öfuerwåld,
,,oskäll, oförrättan, Thesligest hafue wij och så gunsteligen
,,undt och gifuit som wij och nu her med unne, gifue och ef-
,,terlåthe, them och theres Efterkommande Borgere i förne
,,Borgo, oss och Sverigis Crona til en laglig (Palmsk. *leglig*) och
,,behagelig tidh, rätt och fulkomplige Staz Frijheeter och
,,Privilegier, så at the lijke som andre wåre Borgere och
,,Köpstädzmänn (Palmsk. addit *flerestädes*) her i wårt rijke måge
,,och skole bruke theres hantering, handell och wandell
,,her Inrijkes till Stockholm och flere af wåre Köpstäder, med
,,huad som helst wharur hér aff Rijket at före förbudit är,
,,eller framdeles blifua kan, och utrijkes med theres wharur,
,,som löss och medgifuin är eller blifuer at föra aff Rijket,
,,och eljest uthi alle motte holle sig efter som wårt Konglige
,,uttgångne Mandaz om sådana Köpmandz handelz och andre
,,Stadgars innehold klarligen uttrycke och förmäle; Samma-

erat. Mercaturam enim fere ceſſaſſe, nec juribus ſuis urbanis per aliquod tempus cives uſos fuiſſe, monumenta teſtantur (*e*). Hoſtilibus præterea invaſionibus urbs graviter afflicta fuit; a. nempe *1571 in Martio* (ut habet liber *Inventarii Eccleſ. Borg.*) *Moſci invaſere per Wederlax, Kymmenegård incendio deleverunt; templum*

„lunde at the och her efter ſom tilförene frije obh obehindre„de måge och ſkole niuthe, bruke och beholle the Stadzägor „och utrympningar, uthan för theres Stad, lijke ſom them „af framledne wåre förfäder Rijkſens Konunger och Regente„re nådeligen och wetterligen unte och efterlåtne warit haf„ue; dog om theres näſt omliggande Bygd theremot någon „ſkälig bewiſs med Bref, Sigell eller annan longlig och lag„lig häfd hafua kunne, ſom ock tilförene ſådant för oſs wäl „beklaget är, Thå ſkall och altijdh ſådant ſtå them ſå wäl „ſom then annen part frijtt och öpet före, at ſökiet hoſs „hwar annen med rätte. Hwilket wij gifue wåre Fougdter, „Befallningsmän och alle andre, ſom för wår ſkull wele och „ſkole giöre och lathe, tilkenne, at the uthi ingen motte, „giöre förb:de Borgo Borgere, emot theſſe för.ne wåre frij„heter och Privil. gier hinder, qvall, platz eller förfång, „wijdh wår ogunſt. Ther hwar och en ſig efterrätte halwer; „och theſs till ytermere wiſſe lathe wij wetterligen hengie „wårt Kongl:e Secret neden före thette breff ſom gifuit och „ſkrifvit är på wårt Slott Stockholm denn 3 Decembris åhr „1546." (Apud Palmſköldium legitur: *den Fierde dag Decemb. anno Domini &c. Tuſende Fem Hundrade Fyratige på thet Siette*). Apographum, ex Archivo Regni comparatum & concordiæ cum Actis (Regiſtraturet) teſtimonio munitum, inter Acta Senatus Urbici Borgoënſis conſervatur.

(*e*) Cfr. Literæ R. *Johannis* mox adferendæ.

plum quoque Borgoënſe igni tradunt, peragrantque rapinis usque ad civitatem Helſingforſiam. Qualem invaſionem a. 1578 contigiſſe *Wexionius* in *Epit. Deſcript. Sveciæ* dicit (*f*). Non eſt mirum, ſi poſt tantam calamitatem urbs aliquamdiu fere deſerta manſit ac ad incitas prope redacta; donec Rex *Johannes* III eandem, quæ ad pagi ruſtici fortunam

(*f*) L. VII. C. I. plag. X. Verba ejus ſunt: "a Ruthenis Ny„landiam ad Seckjerſſvi (Säkjärwi) a. 1578 invadenti„bus & Helſingforsſium usque graſſantibus male habitum: „qui igentem illinc campanam abſtulerunt: inde ſuper gla„ciem de inſulis *Påling* Narviam elapſi". Circumſtantias uterque non plane easdem commemorat; adeo ut nec eandem tangere irruptionem videantur? Nec facile crederes, anno jam 1571, cum adhuc de pace continuanda inter regnum utrumque ageretur, hoſtilem illum Ruſſorum factum fuiſſe in Finlandiam impetum? niſi dubitationem nobis eximeret JACOBUS GISLONIS, qui *Chronol.* p. 120, ad a. 1571 ſcribit: "Alius Moſchorum exercitus *in Martio Finlan„diam intrat, & loca multa deprædatur*". (Prodiit ejus liber a. 1592). Cum quo teſtimonio cfr. Litteræ *Guſtavi Baner* ad R. *Johannem* III, Wiburgo d. 8 Febr. a. 1572 datæ, typis exſcriptæ in *Foliis Hebd. Aboënſibus* a. 1792, No. 21. Cæterum ſæpius his temporibus Finlandiæ hanc oram hoſtiles hujusmodi ſe[...]ſſe impetus, conſtat. Quare non immerito MESSENIUS ſuo modo canit: "Ryſka kriget „nu kommer til: Det i begynnelſen angick Då Konung Jo„han riket fick, - - - I fem och tjugu år det ſtod, Mång „hjelt däri utgöt ſit blod: De arme Finnar ſom näſt bo, Le„de ſtörſta ſorg och oro, Ej dag ej natt voro där fri; Hvar „ſlacktning ſtältes främſt uti: *Huru ofta med rof och brand* „*Den tid förbärjades Finland*"! (*Chron. Rhythm. Finl.* p.

tunam descenderat, novis Privilegiis, die VIII Julii a.
1579 datis (*g*), ornaret; quibus illam in pristinum
sta-

57). Sic crudeli Russos irruptione a. 1572 initio mensis
Februarii (Kyndermesso tid) Finlandiam afflixisse narrat
ÆGID. GIRS, *K. Johan III:s Krönika* p. 34. (Cfr. Litteræ
Banerii nuper laudatæ & initio a. 1577, induciarum
biennalium tempore nondum elapso, per 12000 Tataros
(equites levis armaturæ) eandem atrocissime populatos esse,
docet (item ib. p. 63; cfr. MESSENII *Scond.* L. VII. p. 47).

(*g*) Quæ exhibet *Collectio Palmsköldiana*, l. c. "Wi Johan
„den Tredje med Guds Nåde, Sveriges, Göthes och Wendes
„Konung, Göre Witterligit, att våre Undersåtare, som
„boendes äro uti Borgo By i Nyland, hafva i underdånig-
„nighet sändt deras bud til oss och ödmiukeligen begärat
„wår nådiga tillåtelse, at de måtte få blifva boendes i
„för:ne Borgo, och der bruka Köpmans handel och wan-
„del, såsom besottne Borgare i andre Städer där i Finland,
„Så efter det, at för:ne Borgo By hafwer i förtid warit en
„Köpstad, hvilken på någon tid till görandes hafver warit
„nederlagd, så at der ingen synnerlig Köpshandel eller
„Statsrätt brukat är; Derföre hafwe Wi förenämde Wåre
„Undersåtares ödmiuka begäran nådigt ansedt, och gun-
„steligen efterlåtit, bewiljadt och samtyckt, at förenämde
„Borgo By skall uprättas och blifva en Köpstad, och Wåre
„Undersåtare, som där boendes äro måge bruka fri handel
„och wandel, med Köpande och Säljande efter Sweriges
„Lag uti alla måtto, såsom andre Wåre Undersåtare och
„Borgare uti Städerna, och på det at samme Borgo Stads
„Inbyggare desto tryggare wara måge til at bygga, hand-
„la och wandla efter som förbemält är, så hafwe Wi uti
„detta Wårt öpna Brefs kraft tagit och annammat förbenäm-
„de Borgo Stads Inbyggare, med Hustrur, Barn, Gods

statum restituit, eique liberam rursus mercaturam
permisit. Otio tamen diu frui urbi nostræ neque po-
stea licuit; a. enim 1590 (ut idem docet Liber Vetus)
iterum facta eruptione Russi in Februario per rapinas &
cædes grassati sunt, tectum etiam Templi Borgoënsis dele-
verunt igne; interiora vero intacta manserunt: e capsu-
lis autem scripta & monumenta antiqua hostes tunc abstu-
lisse, posteritas queritur. Ejusdem furoris hostilis me-
minerunt sub hoc anno etiam ÆGID. GIRS l. c. p. 145
sq. & MESSENIUS *Scond.* l. c. p. 98. Præterea cives
urbis Helsingforsiæ, Borgoam, utpote nimis sibi vici-
nam, mercaturæ suæ noxiam existimantes, de ea de-
lenda consilia agitarunt: quæ ut succederent, legatos
ad Regni Administratorem Principem *Carolum* mise-
runt, oraturos, ut urbem nostram destrui, civesque
ejus Helsingforsiam migrare juberet. Ille vero in tu-
telam suam suscepit Borgoam, antiqua ejus privilegia
novis, die XI. Januarii an 1602 datis (*h*), auxit, libe-
ram

„och Ägodelar, rörligt och orörligt, ehvad det hälst vara
„kan, som dem med rätta tilhörer, uti wårt kongliga hägn,
wärn, fred och förswar, syneerligen til at freda och för-
„swara för alt öfverwåld och orätt, och fördagtinge til
„rätte, Förbjudandes fördenskull härmed alle, eho de hälst
„wara hunna, som för wår skuld wilja och skola göra och
låta, at göra oftabemälte Borgo Stads Inbyggare häremot
„något hinder eller förfång, wid Wår ogunst och straff.
„Gifwit på Wårt Kongliga Slott Stockholm den 8 Julii anno
„79, uti Wårt Regementstid på det Ellofte.

(*b*) *Dies XIII, Januar.* in Collect. Palmsk. habetur. Ipsæ
autem literæ (quarum apographum testimonio legitimo mu-

ram ejus mercuturam confirmans, & in patria exteris-

---

nitum ſervat Senatus! Urbicus) tales ſunt: "Wi Carl &c. „Göre weterligit, att ändoch wåre och Swerigis Krones „Underſåther uthi Helſingefors haffue några reſor opå åthſkillige tydher oſs egenom theres uthſkickadhe beſöcht och „flitiget ahnhollit, att Borgo Stadh måtthe aldeles ödeleg„gies och Borgerſkapet ſom ther boo tilſäyes att the ſom „handell wele driffue, the ſkulle flyttie till Helſingefors „och ſättie ſigh ther nidher, förmenandes ſådant ware „theres privilegier likmätighit. Såſom och therhoos för„mälendes, att huar thet icke ſkedde, då bleuffe them all „handell uthi Helſingefors förtagen. Doch likwäll när man „ſaken rätt betenkia will, då liggie begge Städher icke „huar andre ſå när, att then eene kan ware then andre „till meen och hinder. Uthan der alt olageligit köp bleff„fue förtaget, och man wille ſigh meere om godh ordningh „ähn oordningh beflithe, ſå ock afläggie all afwund och „illwilie, då kunne icke alleneſt the bådhe Städherne bliff„ue widh macht uthan och wäll flere uthi Rykett planthas „och optagas, ſåſom man ſeer uthi fremmande Land wara ſkedt och ähn ſkeer. Så efter wåre och Cronenes underſå„ther uthi Borgo haffue nu haft theres fullmächtige her „hoos oſs och lathet ſee hwad för Privilegier ſom ſamme „Borgo Stadh af framfarne Konungar giffuin ähre, ödmiuke„ligen och underdånligen begärandes, att wij them icke „alleneſt confirmere och ſtadfäſta wele, uthan af gunſt och „nådhe förbettre, derföre ſå haffue wy ahnſeendes wårtt „dragande Embethe, hwilkett af oſs kräffuer att wij alle „wälfångne privilegier ſkole wijdhmachtt holle och them „icke brythe, uthan heller öke medh alſom godhom, ſom „lagh ſäger, för:te Borgo boers ödmiuke begäran ahn„ſedt och theres privilegier confirmeret och förbettret

terisque Regionibus eandem exercendi poteſtatem incolis

B

„ſom herefter fölier. Förſt, ſåſom wår käre Herr Fadher „Konungh Guſtaf opå thet åhr 1546, deſſikes och ſedan „wår Herr brodher Konung Johan opå thet åhr 79, bådhe Salige hoos Gudhi och Chriſtelige i åminnelſe, haffue gif„uit och efterlathet för:ne Borgo boer och theres efterkom„mande borgere uthi Borgo Stadh rette och fullkommelige „Stadz privilegier och frihether; Så wele wi och haffue „them her medh och uthi thette wårt öpne breffz kraft „ſamme frihether och privilegier aldeles ſåſom the oſs här „ähre föreläsne wordne och i bokſtafuen lydhe confirmera„de och ſtadfeſte, ſå att för:tte Borgo by ſkall her efter „ware och bliffue een Köpſtadh, och alle the ſom ther uthi „boo och borgerſkap haffue wunnit, måghe och ſkole ſom „andre wåre borgere och Köpſtadzmän efter Swerigis „Lagh och Ryckſens loflige bruuk och ſtadger bruke theres „handell och wandell bådhe inrykes och utrykes, bådhe „medh inlendſke och fremmande. Doch andre Städhers „privilegier, ſå och wåre och framfarne Konungars Manda„ter och Ordninger, ſom om förbodh opå några ſynnerlige „warors uthförningh ähre uthgångne, eller herefter „uthgå kunne, aldeles her med oförkrenchte. Och ther „ſå hende, att wij framdeles någon ſerdeles ordning gjorde „medh the Norlandſke Städher, ther efter the ſigh uthi „handell och wandell ſkulle förholla, då ſkole och Borgoboerne ware förplichtade ſigh her efter rette, och then eene „framför then andre uthi thette fallet ingen prærogation eller „fördeel haffue. Till thet andre, Opå thet att all oenighet ſom „beggie Städher Borgo och Helſingefors ähr emellan, må „bliffwe förtagen, och hwar weete huru widt han handle „ſkall, och then eene icke beklage ſigh att honom näringen „och handelen af then andre bliffver ifrå tagen, ſå ſkall medh

solis concedens; urbi præterea insulam *Swinö*, cujus hacte-

„beggie Städernes handell så hollit warda som her efter „följjer: När the Fyre marknadher som uthi Borgo, Pyttis „och Pernow om åhret holles, ähre öffwerståndne, hvilke Helsingeforsboerne skall fritt eftherlathit warde att be„sökie och ther brede widh Borgo Stadz inwånare att „handle och wandle: Såsom och thet samme skall Bor„go boerne uthi Helsingefors uthi frymarknadher stå öpet; „då skall thet wara them som i Helsingefors bo aldeles „förbudit någen handell om åhrett ytterligare öster om „Borgo att drifve. Såsom och the som i Borgo „boo, skole icke heller uthan lagha marknadher någet handle wester om Helsingefors, uthan hwad såsom „undersåtherne öster och wäster om beggie Städher haff„we til at köpe och sälie, thet skole the göre uthi ne„ste köpstadh och ingalunda drage then staden förby som nermare ligger. Wi wele och beggie Städher till „deste meere och bettre förkofringh haffwe alfwarligen „förbudit och aflyst alle Landköp som bådhe Räffwels„boer och andre driffwe uth medh Siösidhen och op i „landet, så att hwem som thermedh warder beslagen, då „skall han efter lagen haffwe förwerkatt thet han hand„ler medh, och böthe ther öffwer opå sine 40 marck. „Och efter att månge her uthi landett boo, så wäll bön„der som andre, hwilke seglas bruke och handell och wandell driffwe, icke mindre ähn som någre borgare i Stä„derne: därföre så skole Fougterne säye them till som „Skutor och Skip haffue och handell och wandell driff„we wele, att the skole draga in i Städerne, antingen „till Helsingefors eller Borgo, och ther boo och winne burskap, och sedan bruke seglas, handell och wandell „som andre borgare. Ty hwar annorlunde skeer, och „Fougdterne antingen tillstädie eller see igenom finger-

hactenus nonnisi dimidiam partem possederant, & pagum

„ne thet sådane Landzköp och olaglige handell bliffwer „driffwen, då skole the icke allenest efter Lagen ware „förfalne til 40 mark så ofta thet skeer, uthan och „bliffwe ther offwan opå för ohörsamhet tilbörligen straf„fadhe. Till thet tridie: efter oftete Borgeboer haffwe „uthi underdånigheet lathett giffwe ofs tillkenne, att the „inthet synnerliget uthryme ther wedh stadhen haffwe „antingen till mulebeet, wedebrandh eller annet, och „fördenskuld af ofs ödmiukeligen begäre att wij them „någon lägenheet inrömme wille; så på dett de deste „snarere måtte komme sigh före och förwinne then ska„dhe som the nu een långh tydh haffwe haft af thet att „theres handell haffwer legatt neder: Derföre så haffwe „Wij nådigst bewilliget och samtycktt att the undher „Stadhen måge beholle en Öö benempdh *Swinöö* med „alle dess tillydande ägor och rättigheet, hwilken the „tilförene half haffwe innehaft. Desslikes en by *Weke„jerffue* (Palmsk. *Wäckierffvi*) benempd, uthi hwilken ähr „een Skattjordh och Sex mantaal, till att nyttie, bruke och „beholle sigh och Stadhen till godho, qwitt och frij för „alle uthlagor så till (Palmsk. *så wål*) wisse som owisse „Perzeler, och (Palmsk. *Doch*) skole the theraf giffwe ofs „och Cronen till wederkännelse hvartt åhr tiugu daler „Svenskt mynt. Förbiudhe fördenskuldh alle som för „wåre skuld wele och skole göre och late, att the icke „tilfoge för:de Borgoboer heremott eller emot thet som „Sweriges Lagh och framfarne konungar them undtt och „efterlathett haffue, någett hinder eller förfångh i någre „måtthe. Såsom och befale wåre Ståttholläre, Befal„ningzmän och Fougdter, så wäll them som nu ähre, så„som och her efter kommandes wardhe, att the Borgo

gum *Weckjärvi (Vehkajärvi?)* oneribus publicis (præter annuum tributum XX Thalerorum Svecicorum) liberum, donans; atque aliis literis, eodem die datis, duorum annorum a tributis immunitatem civibus, ad vires urbis fractas reparandas, largitus est *(i)*. Quæ Privilegia idem post coronationem suam, a. 1607 die 3 Julii ulterius confirmavit, novisque auxit juribus *(k)*. Rex *Gustavus Adolphus* a. 1614 d. 22 Febr. civibus jus concessit,

„Stadh och dess inwånere widh thenne wår giffne privilegier handhaffue, beskydde och försware, der hwar i „sin stadh weet sigh efter rette. Datum Åbo then 11 „(*Palmsköld* den 13) Januarii åhr 1602".

(*i*) „På thet att the deste snarere måge komme sigh före „igen, *efter the nu een tijdh långh uthan handell och „wandell haffue suttit*", ut verba jacent: ex quibus patet, urbem hactenus vulneribus suis mederi non potuisse.

(*k*) Hæc Privilegia habentur in *Collectione Palmsköldiana*, l. c. unde prioribus adjectos articulos exscribendos judicamus: "Vidare vele vi af gunst och nåde, desse förne „Borgo Stads Privilegier med efterföljande Puncter och „Conditioner hafva förbättrat, som är: Först vele vi „härmed förordnadt hafva, at eftersom ofta hända plägar, at en hop fremmande, som äro Holländare, Tyskar, „Skottar eller af andre Nationer, de komma hit in i Riket och „sättia sig in i Städerna, och göra derhos Borgare-Ed, och „bruka deras handel och vandel, likasom invånare, och „förkofra sig, och slå under sig stora ägodelar, och en „part, sedan de hafva riktat sig så mycket de vela, åter „säga sin Borgare ed upp, och draga så af Landet, och „sätta sig uti främmande Städerna ned, och bruka de „Penningar de här af Landet fört hafva. Derföre skall

cessit, Portorium (Tullen) Regi pendendum per tres annos

„hvar och en som Borgare vara vill, och handel och „vandel uti våre Köpstäder bruka vill, och synnerligen „uti vår Stad Borgo, Först, för än han til Borgare antagen varder eller någon Borgare Ed gör, utlofva at „vilja blifva der boendes uti alla sina Lifsdagar. Hvad „han det icke utlofva vill, utan tilbinder sig, medan „han der handell och vandell drifva vill, Borgare rättighet att utgöra, då skall det honom intet varda förbudit, när han sin Ed aflagt hafver, och emedlertid „han där besittiandes är, skall han vara ofs, vår älskeliga kära Husfru, och våre efterkommande, huld, trogen och rättrådig, och sedan skall han niuta Borgare „rättighet, lika med andra Stadens inbyggare; men „hvar sig så tildraga kunde, att han sedan vill säja sin „ed up, och sig sedan uti andra Städer och platser at „begifva, vare sig inrikes eller utrikes, då skall han „först hembiuda staden eller någon besittnings borgare, „och ingen annan, hus och grund, om han der något „sådant tilförene haft hafver; Hvar ingen voro som sådant köpa ville, då skall Staden efter Mätsmanna ordom, hus och grund till sig lösa, och tredingen af hans „lösören, som der finnes i Hus och gömmo hans, skall „varda förfallen under Saden: om nu innom Stadens „rå ej finnes något lösören, utan han hafver dem hemligen utur Staden undanstungit och utfört, då hafve „förgiordt under Staden hus och grund, utan någon värdering, och hafve ingen hvarken han eller hans arfvingar någonsin magt det at qvälja. Finnes skuld efter „honom innom Stads, som bort fara vill, då skall all skuld „först betalas af jord och lösören innom Stads, och ingen annan sedan kräfje här efter, som Lag utvisar. För

annos ſibi vindicandi, ut ſic ſolutionem ſibi procurare poſſent

„det andra: Så hafve vi nådigſt undt ock efterlåtit at „all ſaköre, ſom i Staden faller, hon ſkall höra oſs „hälften till och den andra hälften till Staden, och den „ſkall vändas till Kyrkjor, Schol-Stugors, Stads-Stugors „och andra Stadens byggningar. Till det Tredje: Så „hafve vi nådigt efterlåtit dem til Stadens byggning och „förbättring, den tionde penning af alt det arf ſom i „Staden faller, ſå hvar någon utan Stads voro, ſom nå- „got arf anten i löſt eller faſt i Staden tillfalle, och „han icke ville ſielf bo i Staden uppå det hus eller tomt „ſom honom tilfallen voro, utan ville bo utan Stads „och föra löſören af Staden, han ſkall gifva deraf förſt „i löſt och faſt ſom förbemält är, til Staden hvar Tion- „penning, och ſedan ſkall han icke hafva magt at ſälja „något, ſom utan om Staden bor, anten Hus, Jord eller „Tomt, ſom han i Staden ärft hafver, utan vill han „henne icke ſjelf beſittia, då ſkola de, ſom i Städerna „bo, hafva magt henne at löſa och behålla efter mätes- „manna ordom; vill han och icke ſälja henne dem, hel- „ler ſjelf beſittia, då ſkall ſamma Hus, Jord eller Tomt „vara förfallen under Oſs och Staden, Oſs hälften och „Staden den andra halfparten. Til det Fjerde: Så vele „Wi ock härmed alfvarligen budit och befalt hafva, att „Bryggare och bryggehus ſkola hållas i Staden, och „icke hvar brygga ſom han ſjelf vill, ſom här till ſkedt „är, utan de, ſom där blifva ſatte, de ſkola för eld och „våda ſkull hafva deras brygghus och pörter utom Sta- „den, och af alt det öl där bryggas ſkall, ſkall gifvas „en mark i accis för hvar tunna. Och där ſkola ſättas „viſſa män till, ſom der hafva inſeende med, at ſamma „accis blifver rätt gifven, hvilka penningar ock ſkola

poſſent pecuniæ quam in uſus militum contra hoſtes pa-

„ſedan komma Oſs halfparten till, och den andra half- „parten till Stadens byggning, och ingen ſkall vid peen „och ſtraff fördriſta ſig att hafva någon bryggeſtoll i ſitt „egit hus. De ſom och hålla Bryggehuſen uppe, de ſko- „la låta hvar och en för redelig betalning brygga uti „deras brygghus; Icke ſkall heller vara efterlåtit, ſom „härtils ſkedt är, at Finſkt öl ſkall ſkänkas i alla „vinklar och olofliga hus, utan der ſkall ock ſättias „viſſa borgare till, ſom ölet i kanne tal uptappa, och „de ſkola gifva af hvar tunna de utmångla och utſälja, „Oſs half mark och två öre til Staden til byggningen. „— Till det Femte: Efter Borgarne uti Borgo Stad öd- „miukeligen hafva beklagat ſig, utöfver det olagliga „Lansköp, ſom både de Revelſka der driſva, ſom pläga „tidt utöfver at hoffiſke och köpſlaga der med allehan- „da köpmansvaror, ſom är Salt, Kläde, Jern och annat, „och föra åter öfver til Refvel allehanda varor och gods, „Oſs och Kronan till ſkada och affaknat uti Tullen, och „förde Borgo Stads Inbyggare till förfång uti deras „handel och näring; ſåſom ock det Bönderna ſegla till „Räffle och Narſven med ved och fiſk, ſkulle under det „ſken föra ut allehanda varor, icke allenaſt hvad de „ſjelfve äge, utan ock Hofmäns och andre Bönders gods, „ſå vele vi ſådant olagligt Landsköp hafva alfvarligen „förbudit, och aldeles härefter afſkaffat. Och hvilken „ſom dermed beſlås, at han brukar ſådant Landsköp, då „ſkall vår Fogde, och Borgmäſtare och Råd i Staden, haf- „va magt at taga bort ifrån dem alt det de hafva med „at föra, och det ſkall varda förfallit, halfparten till „oſs, och halfparten till Stadens Byggning".

„Alle Förne Puncter och Articlar biuda Wi på vår Ko- „nungsliga Embets vägnar, och ſträngeligen befalle, o-

patriæ pugnantium numeraverant. Cumque iidem questi essent, neque suis sese navibus urbes exterorum adire valere, neque ut peregrinæ naves ad suam urbem venirent permitti; ut per biennium his ad urbem accedere liceret, a Rege impetrarunt: Revaliensibus atque Narvensibus mercatura, quam cum incolis vicinarum insularum oræque Nylandiæ maritimæ proximæ, in fraudem Borgoënsium exercuerant, simul interdicta. Senatui autem Urbico severe fuit injunctum, ut varii generis opifices, (quorum index attexebatur), in urbem suam adsciscerent. Anno sequente (1617 d. 24 Octobr.) Rex privilegia quidem urbis, donec ea curatius expendendi & pro rerum usu atque ratione emendandi sibi opportunitas contingeret, confirmavit, sed *in quantum Ordinantiæ pro mercatura regni moderanda in Comitiis ejusdem anni constitutæ* (Handels-Ordinantien) *non repugnarent:* qua Ordinantia urbi nostræ, ut plurimis

„brotsligen vid magt at hållas; vi vele och härmed, „förenämde Borgo Stads inbyggare med hustru, barn „och legofolk, samt gods och ägodelar, rörligit och „orörligt, innan Stads och utan, uti vårt Konungsliga „hägn, värn, fred och försvar, annammat hafva, för alt „orett och öfvervåld, til lag och rätta. Förbiude fördenskull alle i hvad stad de hälst vara kunna, särdeles de, som för vår skuld skole göra och låta, förte „Borgo Stads Inbyggare häremot hinder och förfång i „någon måtto göra och tilfoga, vid vår högsta onåd „och tilbörligt straff. Gifvit på vårt Konungsliga Slott „Stockholm den 3 Julii år Et Tulende Sexhundrade på „det Siundhe".

aliis, jus commercia cum exteris populis exercendi (Stapel-rätten) plane ademtum fuit (*l*). Hoc itaque jus ut recuperarent, cives postea sæpe a Regia Majestate petierunt; sed irrito semper conaminum suorum successu. Anno tamen 1765, non modo libera ad omnes urbes Svecicas navigatio illis concedabatur, cum jure merces suas in illis ad opportunum sibi tempus repositas habendi, (fri inrikes seglation och upslag), sed etiam potestas dabatur merces ligneas varii generis (trädkärill och trädwirke) ad portus omnes circa mare Balticum Sinumque Fennicum sitos transportandi, frumentumque, linum & cannabin, nec non semina cannabis & lini, inde reportandi (*m*). Inita præterea cum Helsingforsensibus quibusdam mercatoribus societate, horumque jure simul fruentes, navi ex illius urbis portu profecta, posterioribus his annis, (ab hujusmodi usu consilii per leges patrias haud exclusi), cum exteris etiam remotioribus mercaturam non infelicem fecerunt.

§. VII.

*R*egnante R. *Carolo* XI, prædio quidem *Weckjärvi* per captum consilium fundorum omnium Regiorum privatis donatorum ærario rursus vindicandi (*Reductionen*), Borgoënses mulctati sunt; nec precibus civium illud repetentium, a. 1682 Rex annuit: sed biennio tamen post (1684) faventiorem se illis præbuit,

 ac

(*l*) Legi potest hæc Ordinantia in operis *Stiernmanniani* (Samling af Kongl. Bref, Stadgar och Förordningar, ang. Sweriges Rikes Commerce &c.) T. I. p. 690. sq.
(*m*) Decret. Reg. (Kongl. Resolution) d. 3 Dec. a. 1765.

ac jus tam hoc, quam nonnulla alia nuper ademta, restituit (*n*). Diuturno autem ac fatali bello per totum fere regnum R. *Caroli* XII ardente, urbs nostra gravissimis

(*n*) *Decr. Reg. d.* 20 *Dec. a.* 1682, *Art. I.* "Hemmanet „Veckjärvi, som icke utan orsak är reducerat under Kongl. „Maj:t och Cronan, och dess räntor använde till nödi- „ge publique usus, kan intet Staden restitueras, hvilken „ock bör sökia sin förkofring igenom handel och van- „del, och icke några Bonde Hemmans räntor och „bruuk". Faventius autem *Decr. Reg. d.* 23 *Aug. a.* 1684: "Kongl. Maj:t har sedt så uthaf Landshöfdingens som „Magistratens underdånige ingifne berättelse, huru ringa „Intrader till dhe betientes aflöningh och underhåld äre „i Staden Borgo att tillgå, sedan dhen dhem för detta „bestådde Siette dehl af Accisen och Bakugns pennin- „garne ifrån a. 1680 är vorden indragen, och förden- „skuld i nåder förunnar dhem härefter som här till 1:o „att niuta dhen ena Skattjords Ränta i Weckijärfwi som „Staden a. 1602 är vorden donerat, och 2:o samma kiäl- „lare frijhet som Staden förr haft och a. 1664 och 1675 „är thy vorden förunt och beviliat. 3:o Gillar och Kongl. „Maj:t i nåder det förslagh som Landshöfdingen till någ- „re medels utfinnande vid handen gifvit, at Borger- „skapet i bemälte Stad hvar efter sin handell må åhr- „ligen erläggia och uthgiöra till Magistratens underhåld „ett visst af sine åkrar och täppor, fiskerij sampt muhl- „bete och hambnpenningar, hälst eftersom och sådant åhr „reda åhr 1642 på då hållne Riksdag godtfunnit och be- „villiat. 4:o Skall och af alla uthgående en fierdedel „och af imkommande vahror en half pro Centonal gif- „vas; För hvilke medell Magistraten under Landshöf- „dingens disposition, och efter den för de betiente nu

simis afflicta fuit calamitatibus. Primum enim a. 1708 (ut verbis utar libri veteris sæpe jam laudati) *Muscovitæ Neovia seu Petersburgo vecti navigiis circa vicum (prædium) Haico in terram exsiliunt oppressuri Borgoam. Cæterum aggredientibus jam in ponticulo amnis, fortiter opponunt se cives Borgoënses, prostratisque aliquot & in profluentem deturbatis, reliquos ad sua accedere navigia cogebant: sed die postero ab orientali littore, Ruschis dicto, fortius accedunt Russi, Borgoamque desertam ab incolis flammis devastant, flaminia per gratiam Dei salva manente. - - Deinde a. 1710 pestis - - civium Borgoæ — agrestiumque 652 extinxit, quis locus sepulturæ in latere Næse collis prope viam regiam est datus; ad finem Januarii demum virus evanuit. - - Ao. denique 1713 Muscovita milites trajecit Borgoam, persequens mari terraque nostros fugitive belligerantes.* Post quod tempus, ferreo hostium sceptro ad pacem usque Neostadiensem parere coacta, ruinis fœda atque oppressa urbs nostra jacuit. Quo autem clades bello accepta, restituta tandem pace repararetur, a. 1721 urbi ab omnibus tributis immunitas per octo annos clementer indulta fuit; qua ad a. usque 1731 frui licuit. Cui beneficio accessit quidem aliud, ut nempe pro Templo, Curia (Rådhuset) atque Schola ædificandis, hostium crudelitate combustis, opem in omnibus Regni Templis (med Håfwen) colligere a. 1722 liceret; sed hæc auxilia, quibus

 lar-

„heller herefter affattade Stat åhrligen skall göra ricktig „reda och räkenskap".

largiora tribuere exhaustæ Reipublicæ vires non permittebant, ad urbem ex cinere excitandam parum valebant (*o*). Ao. 1742 rursus cum reliqua Finlandia in Russorum venit potestatem, eisque subjecta usque ad pacem a. 1743 partam, esse cogebatur.

Quibus sensim sanatis vulneribus, novam acerbamque a. 1760 experta fuit calamitatem, cum die XI Junii duæ tertiæ partes urbis tristissimo incendio deflagrarent: quo incendio se damnum prope 400000 thalerorum monetæ argenteæ (Thalerorum imperialium 133333⅓) passos esse, jurata fide cives confirmarunt. Hæc igitur jactura quo repararetur, non modo a Regia Majestate permissum fuit, ut per urbes patrias spontaneæ benignitatis subsidia iis colligerentur (genom Stamböcker), sed Ordines etiam Regni opem iis a quavis familia per totum regnum conferendam impertiebant, atque ad publicorum ædificiorum exstructionem 10000 Thaleros monetæ argenteæ, intra quatuor annos (1762-1765) colligendos donarunt: quæ donec omnes pecuniæ redirent, e Cambio Regni publico (Rikfens Ständers Banque) summam 60000 Thaleror. monetæ argenteæ mutuam sumere urbi licuit, accurate tamen postea (una cum fœnore ex legibus debito) solvendam. Præterea civibus qui omnem rem familiarem amiserant, sex, qui vero partem tantum bonorum suorum perdiderant, trium annorum a tributis immunitas data fuit; quibus porro beneficiis immunitatem ab omnis generis tributis (excepto eo quod pro libertate spiritum frumenti destillandi iis temporibus pendebatur) per octo annos duraturam, S. Regia Majestas a. 1770 addidit. Centum quoque milites ex peditatu Nylandico operam civibus in urbe ædificanda, pro mercede admodum modica (8 œrarum monetæ argenteæ in diem quemque, cum cibo vulgari, Husmanskost) præstare jussi sunt (*p*). Hac benignitate publica adjuta, non tantum pristinæ conditioni urbs sensim restituta fuit, sed etiam ædificiis lapideis, præter curiam nonnullis quoque aliis, ornata. Sed cum tot calamitates, quibus hoc seculo afflicta fuit, cogitamus; mirari haud convenit, si ad florem tamen majorem pervenire hactenus non potuit.

(*o*) Cfr. *Decret. Reg.* d. 11 Jan. 1726, & d. 25 Oct. 1734.

§. VIII.

Faciem statumque ejus hodiernum ut diligentius depingamus, consilii nostri non fert ratio: quæ res ad Oeconomicam ejus potius descriptionem, (ab alio aliquo olim exspectandam) quam ad nostrum pertinet institutum. Obiter tantum notamus, totam urbis aream hodie ulnas quadratas æquare 610615; quæ, præter forum, vicos, loca templo aliisque ædificiis usibusque publicis dicata &c., areas domibus privatis assignatas (Gårds-tomter) continet 271, omnes (præter duas) ædificiis instructas, spatium 484790 ulnarum

(*p*) Cfr. *Decret. Reg.* d. 11 Martii, d. 24 Aug. & d. 10 Nov. 1761; nec non d. 10 Apr. 1770.

quadratarum occupantes. Numerus incolarum a. 1794 erat 1821; e quibus censi erant (woro mantalsskrefne och betala mantalspenningar) 1098; nempe sexus masc. 486 & sexus femin 612; censu liberati (utur mantal, och frie för mantalspenningar) 236, sc. sexus masc. 230 & fem. 257. (*a*). Quod ad quæstus quibus se dederunt, attinet, 24 Mercaturam exercebant (Handlande, præter 28, minoris momenti negotia gerentes, mindre Borgare); Opifices (Handtwärkare) erant 89, inter quos Textores lintearii (Linwäfware) 24, tironibus vel adjutoribus (Läro-gossar och Gesäller) non connumeratis (*b*). Naves, præter illam majoris molis de qua supra memoravimus, mare mediterraneum adeuntem (Spaniefarare), ac a. 1783 ædificatam (*c*), urbs duas possidet, portus Balticos visitantes

(*a*) Anno 1775 numerus incolarum erat 1982, familiarum (matlag) 390, & Cauponarum 96. Anno 1785 incolarum numerus erat 2189 (sexus masc. 1031, fem. 1158), familiarum 220, Cauponarum 65. Bellum insequens civium numerum, etjam in nostra urbe, imminuit.

(*b*) Numerus machinarum textrinarum (Wäfstolar) superabat 50. Olim vero horum Opificum longe major in urbe nostra fuit numerus, ita ut Magistri hujus artis (Mästare) usque ad 40 fuisse reperiantur: hodie vero ars ad vicini ruris incolas latius fuit propagata, aliaque impedimenta industriis his opificibus offecerunt, quos bellum quoque multis privavit operariis.

(*c*) Tonnarum dodenarios majores (swåra läster, 18 Tonnas continentes) 206 capientem.

tes (Östersjöfarare) (*d*), & tres minores Stockholmiam quotannis petentes (Stockholmsfarare) (*e*). Præter quas aliæ ex vicinis urbibus, prout usus requirit, mercede conducuntur. Ex agro urbi addito (tres portiones viriles, Mantal, æquante) circiter 269 jugera (tunneland) frumento gignendo adhibentur, prope 7 jugera herbæ Tabaci colendæ, & 7 alia hortis varii generis dicata sunt. Fabricas urbs habet tres: unam ad Tabacum præparandum comparatam, a. 1744 fundatam: alteram in qua linteum crassius firmiusque velis nautarum inprimis idoneum (Buldan) texitur, a. 1748 in prædio Johannisberg (prope urbem sito) primum conditam, sed deinde, venia publica a. 1752 impetrata, in urbem translatam: tertiam Sacchoro coquendo dicatam, a. 1784 institutam.

§. IX.

Post pacem Neostadiensem, Wiburgumque amissum, & sedes Episcopalis & Gymnasium Regium ibi olim florens, ad nostram urbem translata sunt: de quo posteriori, ex instituto aliquando actum iri speramus. Templo & Pastore (qui post translatam huc Cathedram, Archipræpositi simul honore semper ornatur) communiter urbs cum parœcia circumjacente utitur: Sacellanum

(*d*) Ex eo navium genere quod Brigg audire solet; alteram 60, alteram 57 Tonnar. dodenarios majores capere idoneas.

(*e*) Quæ junctim Tonnarum capiunt dodenarios 48.

num vero habet proprium, Archidiaconi nomine vulgo inſignitum. De his autem omnibus eorumque ſerie, ubi parœciæ diligentiorem quis traditurus eſt deſcriptionem, commodius agetur. Juxta templum primarium (Cathedrale) lapideum, aliud parvum lignemarium (Cathedrale) exſtructum habetur, ubi Fennica lingva cultus Divinus celebratur. Olim Eccleſia ruſtica & urbana iisdem horis ſacra celebrabant: cum vero creſcente utrobique hominum numero, Templum multitudinem illam capere non poſſet, & Eccleſia ruſtica urgere cœpiſſet, ut urbs, uſu veteris ædis excluſa, proprium ſibi conderet Templum; controverſia hæc tandem a. 1698 ita compoſita fuit, ut diverſis horis utraque Eccleſia in Templo eodem cultui Divino operam daret: quod auctoritate Regia fuit confirmatum *(a)*, nec per nova Eccleſiæ ruralis molimina antiquari potuit *(b)*. Quare hodieque illa maturius (hora antemerid. VIII) hæc ferius (hora circiter XI) cultum Divinum publicum orditur. Veſpertinus autem (Aftonſången), quoties ille habetur, poſt meridiem ab utraque eccleſia conjunctim celebratur. *Schola* urbs inſtructa eſt, cui Rector *Pædagogiæ* cum Collega præeſt *(c)*: quæ ſi in Trivialem mutaretur, ex alterutra urbe vicina (vel Hel-

(*a*) D. 2 Dec. 1698.
(*b*) *Reg. Decret.* d. 20 Jul 1723.
(*c*) Rector (Pædagogus) nullo alio ſtipendio fruitur, quam pecunia quæ ex parœcia *Borgoënſi* in Scholarium uſum, veteri inſtituto, colligitur (Djekne-penningar), 20 Thaleros imper. quotannis non multum ſuperante, & $6\frac{2}{3}$ Tha-

Helſingforſia vel Loviſa) huc transferendam, & Borgoënſi Pædagogio compenſandam, dubium non eſt, quin ad ſtudia litteraria Diœceſeos adjuvanda, ex Scholæ Trivialis Gymnaſiique conſpirante induſtria inſtitutoque conjuncto, inſignia redundatura forent commoda.

§. X.

Juri dicendo rebusque urbis adminiſtrandis Conſul præeſt, cui 4 adjuncti ſunt Senatores urbici; qui opera miniſterioque adjuvantur Notarii, Quæſtoris urbani (Caſſeur), Exactoris (Stads-fogde) & duorum Apparitorum *(a)*. *Inſignia* Urbis docet WEXIONIUS

D

leris Imper. ex ærario urbis, pro domo conducenda, ei præbita (quæ ſumma major olim fuit). Collega loco ſtipendii pecunia Scholaſtica (Djekne-penningar) ex parœciis *Syſmä* & *Guſtavi Adolphi* (Hardola) redeunte fruitur, & in ædibus arcte habitat ad Scholam pertinentibus, cujus uſibus illa domus paullo ante bellum Ruſſicum a. 1741 ſuſceptum, exſtructæ fuerunt.
(*a*) His ſtipendia hujusmodi a. 1696 conſtituit Rex Carolus XI: 1 Borgmäſtare 300 Dal. S:mt: 4 Rådmän à 50 Dal. 200 Dal.; 1 Notarius 100, 1 Caſſeur 30, 1 Stadsfougde 20, 2 Stadstjenare 22 Dal. Till lack, papper, bläck, Påſtpenningar ſampt ved och lius med extraordin:e, expenſer hvarföre giöres Räkning, 15 Dal. Till publique byggningar, hvarföre i lika måtto göres Räkning, 30 Dal. Till förbend. Borgå Stads betientes aflöningar ſamt publique byggningar blifver under bend. Stadſens medel ſom nu för tiden ſalla eller framdeles ſalla kunde, anſlag-

us (l. c.) eſſe "Igniarium, ſeu inſtrumentum igni eliciendo aptum" (et Eldſtål); qualem figuram Sigillum urbis hodieque conſpiciendam exhibet: cujus adoptandæ (ſi vere eandem illa antiquitus formam retulit?) cauſſam omnino ignoramus. Seriem quidem Conſulum qui vel poſt initium Sec. XVI urbi præfuerunt, plenum exhibere non valemus; quod per graves calamitates quæ eandem afflixerunt, vetuſtiora ejus monumenta omnia perierunt: ſed qualem tamen, maxime ex Actis Judicialibus urbis quæ in *Archivo Summi Dicaſterii Regii Aboënſis* ſervantur, colligere potuimus, dabimus. Annis igitur 1622 - 1656 hoc munus obiiſſe reperitur *Jacobus Heffner* (*b*); quo abſente, vices ejus geſſiſſe credas *Petrum Laurentii* (*Pehr Larsſon*), qui exe-

ne och anordnade, hvilka, efter den affattade Inſtructionen och Reglementet blifva handterade och disponerade, hvarföre åhrligen richtig redo och räkning göras bör, neml. Hemmans Räntor ſom Staden äro donerade. Källare frijheten 33 Dal. 1 ö. S:mt; Ståndpenningar, Tomptören, Mulbete- Noth- Kattzeſtånd- Näät- Täppe- Sakøres- Mätare- Buur- Domare- Siöbod- Hamn- Penningar, Centonalen af inkommande och utgående varor. — Skulle och någon gång hända, at medlen intet åhrl. indrager den ſumma ſom till Statens aflöning och Publique byggningar requireras, ſå måſte briſt på hvars och eens aflöning proportionaliter ankomma: Men om några medel öfverſkiuta, ſedan briſten af det förra åhret är åhrſatt, ſkola dhe hållas oförrychte til Hans Kongl. Maj:ts disposition. Stockholm d. 18 Septemb. a. 1696.

(*b*) Nonnumquam nomen ſuum ſcribitur *Höffnär*.

exeunte a. 1622 nec non 1625 Conſul in actis appellatur. Deinde a. 1659 - - 1661 *Dan. Møller* urbi præfuit, cujus vices a. 1660 geſſit *Johannes* (*Hans*) *Sieben*. Succesſit ei *Joh. Plaghman*, qui a. 1663 d. 3 Jan. Conſul nuper conſtitutus audit, ac a. adhuc 1675 in hac eadem erat ſtatione; qau a. 1684 functum fuiſſe *Johannem Andreæ Röök* reperimus. Habuit is ſucceſſorem a. 1697 *Jac. Wijkman*, urbis Wiburgenſis antea Secretarium, qui a. 1720 Conſul urbis adhuc ſalutatur. Annis vero 1727 & 1728 mentio fit *Jac. Wijkman, Conſulis Vicarii*; an filius fuit ſuperioris? A. 1728 dicitur *Andream Grönvall*, hactenus Juriſconſultum Equitatus Nylandici (Auditeur vid Nylands- och Tavaſtehus-Låns Cavallerie Regementе), conſtitutum fuiſſe urbis Borgoënſis Conſulem, poſt *Johannem Freſe*, ad munus Judicis Territorialis Careliæ admotum. In munere ille manſit (ætate tandem valetudineque corporis factus infirmior (*c*),) ad a. usque 1742 (*d*), quo ſucceſſorem nactus fuit *Gabr. Hagert*, Vicarium Judicem Territorialem, qui a. 1774 deceſſit. Hujus non vulgaria ſunt merita in urbem (cujus ad Comitia Regni fere omnia, per illa tempora habita, de-

(*c*) Unde queſti ſunt cives de ejus negligentia in munere adminiſtrando; cui interim alii nonnulli, ac tandem Dn. *Hagert*, quem deinde ſucceſſorem habuit, præfuiſſe reperiuntur.

(*d*) A. jam 1739 Regio Diplomate Conſulem factum fuiſſe licet edoctis, dubitationem tamen movet, quod a. 1741 die 3 Apr. Conſul Vicarius conſtitutus fuiſſe, in actis judicialibus ſupra laudatis dicatur?

deputatus fuit, haud ſpernenda, in ſuo Ordine, fide pollens auctoritateque), de qua poſt infelix incendium a. 1660 reſtauranda enixam geſſit curam; mercaturam ſimul exercens, auctor etjam fuit Fabricarum tam Tabaci quam Lintei velaris (Buldan) conficiendi, condendarum. Ei ſucceſſit *Dan. Nylander*, qui Secretarius antea Rei Munimentariæ (Fortifications-Secreterare) Helſingforſiæ fuerat. Quo a. 1782 defuncto, Conſul factus fuit *And. Guſt. Hoffrén*, rei cibariæ militaris antea Procurator (Fält-Commiſſarius), qui cum a. 1790 mortem obiiſſet, ſucceſſorem a. 1792 d. 5 Junii nactus eſt Dn. *Andream Fabianum Orræum*, Librarium antea Ordinarium (Ordinarie-Cancelliſt) Supremi Tribunalis Regii Aboënſis, qui eandem etiamnum ſtationem ornat.

Corrigenda.

In Parte Priore.

P. 3 l. 14. *habeat* leg. *habeant*. P. 10 l. penult. leg. *Curatique*. P. 13 l. 1 *imâ* leg. *limâ* (Elimâ) Not. (***) l. 3 - 11. leg. - 311. P. 15 not. l. 17; 235 leg. 233. P. 18 not. l. 22 *Jacobum Olai* leg. *Olavum Jacobi*.

In Parte Poſteriore.

P. 23 not. (*a*). lin. 7. *ſores* leg. *fores*. L. 14. *certiſſima* leg. *certiſſima*. P. 26 not. l. 1. *obh* leg. *och*. P. 27 not. (*f*). l. 4. *igentem* l. *ingentem*. P. 29 not. (*g*) l. 6. *hunna* leg. *kunna*. P, 37 not. l. 15. *tidt* leg. *draga tidt*. P. 39 l. 6. *nevigatio concedabatur* l. *navigatio concedebatur*. P. 40 not. (*n*) l. 27 *imkommande* l. *inkommande*. P. 43 §. VIII. l. 7. *foruum* l. *forum*.

Suecia
topographia

